

Verlangen naar verhangen

Nummer 62, 23-5-2008

Column

Door Jacob van Kokswijk

In tegenstelling tot wat gebeurt in het fysieke leven en het daar vaak ervaren gevoel van oncontroleerbaarheid, zorgt controle van de eigen virtuele wereld voor zekere genoegdoening. Onze maatschappij leeft met het idee dat het individu de controle over alles lijkt te verliezen. De typische kenmerken van onze samenleving, zoals individualisering, informatisering, informalisering, intensivering en internationalisering (de vijf I's van het SCP 2004) dragen, naast hun emancipatorisch karakter, voor een deel van de bevolking onmiskenbaar bij tot gevoelens van isolement en sociale malaise. Mensen voelen zich niet meer geïntegreerd in een samenleving die geen coherente antwoorden meer biedt op sociaal en moreel vlak en die geen duidelijke economische toekomstperspectieven voorspiegelt.

Computergames bieden hier een 'oplossing'; in de eigen 'veilige' virtuele wereld heb je controle over de aan regels gebonden realiteit en leer je welke plaats in te nemen in de samenleving. Mensen verbinden zich liever op grond van persoonlijke betrokkenheid met een organisatie en niet meer vanwege familieband, cultuur, klasse, stand, geloof of politieke overtuiging. De scheidslijnen tussen openbaar en privé, werk en thuis, arbeid en vrije tijd vervagen.

Die vervaging van grenzen is mede te danken aan één van de 'I's: informatisering. Met laptop en mobiele telefoon is iedere plek werkplek. Zelfs het graf is niet meer veilig: begraafplaatsen als ideale werkomgeving. Informatie is overal, en kan overal toegankelijk zijn. Het belang van de achterliggende techniek voor communicatie zal er voor consumenten en bedrijven steeds minder toe doen: alles is verbonden en gaat in elkaar over. En alles kan op afstand bediend worden.

Veel apparaten worden tegenwoordig geleverd met afstandsbediening, en ieder huishouden zal er over een tiental, zo niet meer beschikken. Ze zijn allesbehalve uniform, en werken zeker niet op één standaard. Net als de telefoon heeft de afstandsbediening ons gemak gebracht. Een greep: airconditioning, cv-ketels, dakramen, deurvergrendeling, dvd-spelers, fitnessapparaten, garagedeuren, hifi-setjes, infraroodcabines, open haarden, sfeerverlichting, speelgoed, spiegels, zonwering... het heeft allemaal een uniek bedienapparaat, waarbij de onderlinge uitwisselbaarheid beperkt is tot dezelfde groep of fabrikant.

Dit is een eldorado voor slimme ontwikkelaars, die een universele zelflerende afstandsbediening hebben ontworpen. Vanwege de integratie van draagbare zakcomputers en draadloze telefoons, de zogeheten smartphones, is de nieuwste generatie remote controls gebaseerd op een redelijk uniform pc-platform. De nieuwste generatie touchscreen controls kan via een aanraakscherm ook andere apparaten in huis draadloos bedienen, en is koppelbaar aan de huiscomputer.

Degenen die echter niet weten wat zich onder de knoppen van al die afstandsbedieningen laat regelen, voelen zich steeds machtelozer doordat ze geen controle hebben over hun directe leefomgeving.

Terug naar de veilige virtuele wereld dan maar? Ook daar schuilen gevaren. Hoe meer apparaten en data worden gekoppeld, hoe meer informatie er wordt uitgewisseld, hoe meer kans op aantasting van privacy. De vergaande informatisering van de samenleving maakt ons dagelijks doen en laten zichtbaar, meetbaar en communicabel. Naast veel praktische voordelen (zoals transparantie van dienstverlening en verkoopprocessen) ontstaat hierdoor ook een gevoel van onvrijheid.

Camera's mogen hier en daar dan weer worden verwijderd uit een paar winkels en fabrieken, ieder zinnig mens zal van tijd tot tijd niet alleen de wc-bril op hygiëne controleren maar ook de hoeken van het toilet om te voorkomen dat je ontlastende doen en laten op YouTube terecht komt.

Informatisering biedt, mits goed gebruikt, enorme voordelen voor zowel ons persoonlijk als werkend leven, maar er zijn ook grote nadelen voor de menselijke maat. Terugblikkend op de vijf I's van het SCP, daagt met name informatisering ons uit onze Integriteit te bewaren. Om ons daaraan te herinneren, zijn er vandaag de dag dus zes I's nodig.

Plus een keukentrap en schroevendraaier om die surveillancecamera te verhangen.